

การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม¹

THE INHERITANCE AND EXISTENCE OF THE TRAE WONG BAND IN BANG LEN DISTRICT NAKHON PATHOM PROVINCE¹

ธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ*

Dhanyaporn Phothikawin*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 2) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 3) เพื่อศึกษาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้สัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ คือ 1) ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพและปัญหาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม 2) นักดนตรีที่มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ และมีความเกี่ยวข้องกับคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม จากนั้นนำเสนอผลการวิจัยในลักษณะการพรรณนาและพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประวัติความเป็นมาของคณะแตง มาจากครูดนตรีและนักดนตรีใน 4 จังหวัดด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากครูทองดี เดชชานา ครูดนตรีและนักดนตรีในจังหวัดนครปฐม ครูดนตรีและนักดนตรีในจังหวัดราชบุรี ครูทวย ทัศนเนตร ครูดนตรีและนักดนตรีในอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และครูบุญรอด ทองคำใส ครูประคอง วิสุทธีวงศ์ ครูธนู วิสุทธีวงศ์ ครูดนตรีและนักดนตรีในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้ในการบรรเลงแตงให้แก่คณะแตง ดังต่อไปนี้ คณะแตงวิเชียรเอ็นเตอร์เทน คณะแตงบรรเทิงศิลป์ คณะแตงขวัญใจศิลามูล และคณะแตงสยามพวลศิลป์ 2) สภาพและปัญหาภายในคณะแตง เกิดจากการสืบทอดความรู้ของคณะแตงและการบริหารจัดการคณะแตง สภาพและปัญหานอกคณะแตง เกิดจากสภาพสังคมและวัฒนธรรม เทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสุขภาพ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ประจำปีงบประมาณ 2564

¹ This article is part of the research project The inheritance and existence of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province. Research grant was provided by College of Music, Mahidol University 2021.

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, dhanyaporn.pht@mahidol.ac.th

* Assistant Professor, Dr., Music Education Department, College of Music, Mahidol University, dhanyaporn.pht@mahidol.ac.th

3) การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เกิดจากการสืบทอดความรู้ภายในครอบครัวและการสืบทอดความรู้จากภายนอก การปรับตัวของคณะแตรวง ด้านการประยุกต์เครื่องดนตรีและการนำบทเพลงสมัยใหม่มาบรรเลง การปรับตัวในด้านการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ การปรับตัวด้านตลาดและประชาสัมพันธ์และการได้รับการยอมรับ และการเห็นคุณค่าของคณะแตรวงในประเพณีและพิธีกรรม

คำสำคัญ : แตรวง/ การสืบทอด/ การดำรงอยู่

Abstract

This research aimed to 1) study the history of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province, 2) study the condition and problems of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province, and 3) study the inheritance and existence of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province. This research used the qualitative research method, which consisted of the key informants as follows: 1) people who had knowledge and understanding of the history, condition, problems, inheritance, and existence of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province. 2) Professional musicians who were related to the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province. The research results were presented in a descriptive research method.

The results found that 1) the history of the Trae Wong Band, started with music teachers and musicians in 4 Provinces: Teacher Thongdee Dechaona, teacher and musician from Nakhon Pathom Province; Teacher Dawei Tassananate, teacher and musician from Ratchaburi Province; teachers and musicians from Amphawa District, Samut Songkhram Province; and Teacher Boonrawd Thongkamsai, Teacher Prakong Wisuthiwong, and Teacher Thanu Wisuthiwong, teachers and musicians from Song Phi Nong District Suphanburi Province. They inherited their knowledge to the Trae Wong Band as follows: Wichian Entertain Band, Bantoengsilp Band, Kwanjai Silamull Band, and Siam Poolsilp Band. 2) The condition and problems of the Trae Wong Band, it was caused by the inheritance of knowledge and management. The external condition and problems of the Trae Wong Band, it was caused by social and cultural conditions, technology, economy, and health. 3) the inheritance and existence of the Trae Wong Band in Bang Len District Nakhon Pathom Province, were caused by internal family knowledge and external knowledge inheritance. Adaptation of the Trae Wong Band consisted of the application of musical instruments and modern music performance, uniqueness creation, marketing; public relations; and recognition, and appreciation of the Trae Wong Band in terms of traditions and rituals.

Keywords: Trae Wong/ Inheritance/ Existence

ความเป็นมาและความสำคัญ

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของไทยอย่างเห็นได้ชัดเจน ที่เกิดขึ้นด้วยบรรพบุรุษของไทยเอง แล้วสั่งสมจนกลายเป็นรูปแบบที่สืบทอดกันมาเป็นเวลานาน ด้วยเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากการสั่งสมด้านการเรียนรู้และถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง ซึ่งร่วมกันใช้ดนตรีเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด จนสามารถสอดแทรกเข้ากับวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มชนในสังคมได้เป็นอย่างดี² แตรวงชาวบ้านในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เป็นอีกวัฒนธรรมหนึ่งที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของกลุ่มชน เป็นศิลปวัฒนธรรมแขนงหนึ่งที่แสดงออกถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านสอดแทรกอยู่ในวิถีของการดำเนินชีวิตทั้งใน การแสดงบทบาทในพิธีกรรมการเข้าร่วมประเพณีของท้องถิ่นหรือแม้กระทั่งใช้เพื่อความบันเทิง³

แตรวงชาวบ้านเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่มีแตรเป็นเครื่องดนตรีสำคัญเกิดขึ้นจากการผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกและตะวันออกโดยเริ่มจากรากฐานวัฒนธรรมตะวันออก มีหลักฐานเก่าที่สุดสมัยกรุงสุโขทัย แตรใช้เป็นเครื่องดนตรีในพระราชพิธีต่าง ๆ แตรในช่วงเริ่มแรกนั้นมีอิทธิพลต่อดนตรีในสังคมไทยในฐานะที่เป็นเครื่องดนตรีสำหรับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับองค์พระมหากษัตริย์เท่านั้น แต่ต่อมาในระยะหลังประเทศไทยได้มีการติดต่อสัมพันธ์กับชาวต่างชาติมากขึ้น โดยเฉพาะกับชาติตะวันตก ทำให้เกิดการหลั่งไหลถ่ายโอนวัฒนธรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม อย่างชัดเจน ในเวลาต่อมาแตรวงในสมัยอยุธยากลายเป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงความยิ่งใหญ่ของพระมหากษัตริย์ไทยในสมัยนั้น ทำให้เกิดการพัฒนารูปแบบของแตรวงเรื่อยมาจนกระทั่งสมัยรัชกาลที่ 4 จนกลายเป็นแตรวงที่ใช้ในสวนราชการหรือกองทัพไทยในที่สุด แตรวงของไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 นั้นมีการจ้างครูต่างชาติเข้ามาสอนแตรวงในประเทศไทย และมีพัฒนาการในด้านการบรรเลงเรื่อยมา จนกระทั่งถึงในสมัยรัชกาลที่ 6-7 แตรวงในประเทศไทยได้พัฒนาออกสู่สังคมเกิดเป็นแตรวงชาวบ้านและสืบทอดต่อมาจนถึงในปัจจุบัน⁴

จากการศึกษาการประสมวงของแตรวงชาวบ้านในจังหวัดนครปฐม ส่วนใหญ่บทเพลงที่นำมาบรรเลงจะเป็นเพลงไทยดั้งเดิม เพลงเถา เพลงสามชั้น เพลงสองชั้น หรือเพลงอื่น ๆ ที่เป็นที่นิยมในสมัยนั้น ต่อมาเมื่อสภาพสังคมและวัฒนธรรมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสวัฒนธรรมและทุนนิยมที่เข้ามา ส่งผลให้รสนิยมของการฟังเพลงมีการเปลี่ยนแปลงไป แตรวงชาวบ้านต้องพัฒนาเพื่อปรับเปลี่ยนรูปแบบการบรรเลงให้เหมาะสมกับความนิยมของชาวบ้าน ซึ่งต่อมาทำให้แตรวงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแสดง ทั้งในด้านของบทเพลง การแห่ และบางวงต้องปรับเปลี่ยนไปเป็นดนตรีลูกทุ่งแทน ส่งผลให้บทเพลงดั้งเดิมที่เป็นของแตรวงค่อย ๆ สูญหายไปจากสังคม จากกระแสความนิยมทางวัฒนธรรมดนตรีของชาติตะวันตกที่เข้ามาอย่างไม่หยุดยั้ง อีกทั้งผลกระทบทางเศรษฐกิจ ทำให้ในปัจจุบันประชาชนชาวบ้านหมดความนิยมในการฟังแตรวง นอกจากนี้ การบรรเลงแตรวงในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานบวชงานศพ งานประโคมศพ แตรวงค่อย ๆ ถูกลด

² ปรีชา ออกกิจวัตร, “แตรวงชาวบ้าน : กรณีศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของแตรวงในสมุทรสงคราม” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548), 2.

³ กฤษดา นิยมทอง, “แตรวงชาวบ้าน : รูปแบบการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2555), 3.

⁴ นกัสนันท์ จุลเกษตร์, “บทบาทและหน้าที่ของแตรวงชาวบ้านที่มีผลต่อสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” (รายงานการวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, 2551), 2.

บทบาททางด้านดนตรี และบรรเลงจะถูกนำไปใช้ในการแสดงที่เกิดขึ้นเฉพาะภายในชุมชนเท่านั้น ทำให้วัฒนธรรมทางดนตรีบรรเลงค่อย ๆ สูญหายไปจากสังคม⁵

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมาของบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม สภาพและปัญหาของบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม และการปรับตัวเพื่อให้คณะบรรเลงสามารถดำรงอยู่ในสังคมสมัยใหม่ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้รับจะเป็นประโยชน์ในด้านดนตรีวิทยาและก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมแก่ผู้ที่สนใจที่จะศึกษาในเชิงวิชาการ นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของคณะบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยการวิจัยขึ้นนี้มุ่งศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพและปัญหาของคณะบรรเลง และศึกษาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปตามระเบียบวิธีวิจัยและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การเลือกบุคคลผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) ผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพและปัญหาของคณะบรรเลง 2) นักดนตรีที่มีความเชี่ยวชาญ มีประสบการณ์ และมีความเกี่ยวข้องกับคณะบรรเลงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลแบบลูกบอลหิมะ (snow ball technique) ซึ่งเป็นการเลือกผู้ให้ข้อมูลในลักษณะแบบต่อเนื่อง โดยผู้ให้ข้อมูลรายแรกจะเป็นผู้ให้คำแนะนำในการเลือกผู้ให้ข้อมูลรายต่อไป จนกระทั่งผู้วิจัยได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่สามารุให้ความรู้และข้อมูลที่ต้องการเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อที่จะเข้าใจถึงความหมายของปรากฏการณ์และบริบทที่เชื่อมโยงไปสู่การอธิบายสาเหตุของพฤติกรรมหรือความสัมพันธ์ทางสังคมต่าง ๆ อย่างถูกต้องตรงกับความหมายของสิ่งที่เกิดขึ้นจริงได้

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือ

การศึกษาในครั้งนี้ได้สร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) การสัมภาษณ์ (in depth interview) สำหรับการสร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้พัฒนาแนวคำถาม (guideline) เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และปัญหาการวิจัยรวมทั้งกรอบแนวคิดในการศึกษาเป็นพื้นฐาน แนวคำถามที่ใช้เป็นลักษณะคำถามปลายเปิดเพื่อให้โอกาสแก่ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงทัศนะหรือมุมมองต่อคำถามมากที่สุด โดยผู้วิจัยอธิบายวัตถุประสงค์ของ

⁵ ศิริพร กรอบทอง, วัฒนธรรมการของเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย (กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, 2547), 12-22.

คำถามหรืออธิบายประเด็นคำถามที่คลุมเครือให้แก่ผู้ถูกสัมภาษณ์เพื่อให้เกิดความชัดเจนในประเด็นคำถามมากขึ้น นอกจากนี้ ในการสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้คำนึงถึงสิทธิ ศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ ความปลอดภัย ความเป็นอยู่ที่ดีของผู้เข้าร่วมการวิจัย และในการดำเนินการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจึงได้มีการขอการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อพิทักษ์สิทธิและสวัสดิภาพของผู้เข้าร่วมการวิจัย

2) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation) ผู้วิจัยได้จัดเตรียมแนวทางในการสังเกตเพื่อใช้เก็บข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลหลักไม่สามารถอธิบายให้เห็นภาพที่ชัดเจนได้ หรือใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ถูกละเลยจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ครบถ้วนมากขึ้น นอกจากนี้ เพื่อให้การเข้าสู่สนามมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ผู้วิจัยได้วางแผนและเตรียมการเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล โดยทำการศึกษาข้อมูลทางกายภาพและประวัติชุมชน รวมทั้งสภาพบริบทต่าง ๆ

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเข้าถึงผู้ให้ข้อมูลด้วยการสร้างความคุ้นเคยและสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกัน (rapport) เพื่อให้เกิดความไว้วางใจและสามารถชักจูงให้เห็นถึงประโยชน์ของการมีส่วนร่วมในการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและใช้ตัวผู้วิจัยเองเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล และใช้การสังเกตสีหน้า ท่าทาง และแววตาของผู้ถูกสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ และได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กัน และเริ่มเขียนรายงาน

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์สิ่งที่ได้จากการสังเกต การสัมภาษณ์ และการบันทึกข้อมูลไปพร้อม ๆ กันกับการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยจัดแยกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย และเขียนรายงานผลการศึกษา ในลักษณะการพรรณนาและพรรณนาวิเคราะห์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะแตรวง สภาพและปัญหาของคณะแตรวง และการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาในครั้งนี้ สามารถสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประวัติความเป็นมาของคณะแตรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของคณะแตรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม โดยวิธีการสัมภาษณ์เจ้าของคณะและนักดนตรีในคณะแตรวง สันนิษฐานว่า แตรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีจุดเริ่มต้นมาจากครูดนตรีและนักดนตรี 4 จังหวัดด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากครูทองดี เดชชานา ครูดนตรีและนักดนตรีในจังหวัดนครปฐม ครูดนตรีและนักดนตรีในจังหวัดราชบุรี ครูทวย ทัศนเนตร ครูดนตรีและนักดนตรีในอำเภอมวกพวา จังหวัดสมุทรสงคราม และครูบุญรอด ทองคำใส ครูประคอง วิสุทธีวงศ์ ครูธนู วิสุทธีวงศ์ ครูดนตรีและนักดนตรีในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งได้ถ่ายทอดความรู้ในการบรรเลงแตรวงให้แก่คณะแตรวง และแตรวงในอำเภอบางเลนจึงเริ่มก่อตั้งคณะเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500 ได้แก่ คณะแตรวงวิเชียรเอ็นเตอร์เทน คณะแตรวงบรรเทิงศิลป์ คณะแตรวงขวัญใจศิลามูล และคณะแตรวงสยามพุลศิลป์ ซึ่งคณะแตรวงยังคงมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

การบรรเลงเครื่องประกอบประเพณีและพิธีกรรม

พิธีไหว้ครู เป็นพิธีกรรมที่สำคัญ คณะบรรเลงทุกคณะจะจัดขึ้นทุกปี พิธีดังกล่าวมีผลทางด้านจิตใจ เป็นการแสดงความกตัญญูระลึกถึงพระคุณของครู การจัดงานจะทำพิธีในช่วงเช้าของวันพฤหัสบดีหรือวันอาทิตย์ ประกอบพิธีการไหว้ครูโดยเชิญครูอาวุโสที่ทางคณะบรรเลงแต่ละคณะนับถือมาเป็นผู้อ่านโอองการ ในช่วงเช้าเริ่มพิธีสงฆ์ หัวหน้าคณะนิมนต์พระ 9 รูป พระสงฆ์จะทำพิธีสวดมนต์ แผ่ส่วนบุญส่วนกุศลแก่บรรพบุรุษ และครูที่ล่วงลับ จากนั้นเจ้าภาพจัดภัตตาหารถวายแด่พระสงฆ์ ดนตรีจะบรรเลงขับกล่อมไปด้วย สำหรับ การบรรเลงตอนพระฉันนั้นนิยมใช้เพลงสามชั้นและเพลงสองชั้นทั่วไป เมื่อพระสงฆ์ฉันภัตตาหารเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพจึงถวายรูป เทียน ดอกไม้ พร้อมของจตุปัจจัยที่เตรียมไว้แด่พระสงฆ์ทุกรูป จากนั้นพระสงฆ์จึงเดินทางกลับ ในการประกอบพิธี หัวหน้าคณะจัดหาวงปีพาทย์มาบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีกรรม จากนั้นกล่าวคำบูชาครูถวายเครื่องสังเวยครู เมื่อไหว้ครูเสร็จแล้วก็มีพิธีการครอบครู ผู้ที่จะครอบครูจะ นำขันน้ำ ดอกไม้ รูป เทียน ผ้าเช็ดหน้า คำก่านลไสในขันเพื่อนำไปให้แก่ผู้ที่อ่านโอองการ ครูจะรับขันและนำ เสิร์ฟต่อแกว่งบนศีรษะของผู้ที่เข้ามารอบครู ท่องคาถา จากนั้นจะเป่าหัวและเจิมหน้าผากด้วยแป้งเป็น อันเสร็จพิธี หลังจากเสร็จพิธีการไหว้ครูแล้ว เจ้าภาพจะเชิญแขกร่วมรับประทานอาหารกลางวัน แขกที่มา ร่วมงานส่วนใหญ่จะเป็นนักดนตรีที่ประจำอยู่ในวงและนักดนตรีอาชีพที่เคยร่วมในงานแสดง นอกจากนี้ อาจจะมีลูกศิษย์ที่เคารพนับถืออีกเป็นจำนวนมาก แล้วแต่ตามศรัทธา เมื่อเสร็จพิธีแยกย้ายกลับบ้าน

พิธีแต่งงาน เป็นอีกพิธีหนึ่งที่มีการนำเครื่องประกอบไปใช้ในการประกอบพิธี ในระหว่างการแห่ขันหมากและ ในช่วงการรับประทานอาหาร เพื่อความรื่นเริง สร้างความสนุกสนานให้แก่ผู้มาร่วมงาน บทเพลงที่บรรเลง ส่วนใหญ่เป็นบทเพลงตามยุคสมัย ทั้งบทเพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง เน้นความสนุกสนาน ในปัจจุบันการบรรเลง บรรเลงได้มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น มีการนำเครื่องประกอบประยุกต์ รถแห่เข้ามาใช้ในพิธีการแห่ขันหมาก และในช่วงการรับประทานอาหารได้นำวงดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลง เพื่อความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

พิธีกรรมทางศาสนา

พิธีอุปสมบท เป็นอีกพิธีหนึ่งที่มีการนำเครื่องประกอบไปใช้ในการประกอบพิธี การบรรเลงเครื่องประกอบจะถูกนำไป ใช้ในการทำขวัญนาคน พิธีแห่หน้าคน และงานเลี้ยงรื่นเริงสังสรรค์ เพื่อความเป็นสิริมงคล ซึ่งนิยมใช้ดนตรีและ เพลงประกอบพิธีตามความเหมาะสม บทเพลงในการบรรเลงประกอบอาจเริ่มต้นด้วยเพลงสดุดีมหาราชา เพลงมหาฤกษ์ เพลงมหาชัย เพลงมาร์ชประเภทต่าง ๆ และในส่วนของพิธีจะมีทั้งในส่วนของบทเพลงสงฆ์ เพลงพระคุณแม่ หรือเพลงที่เกี่ยวกับความกตัญญู เพลงนางนาค และเพลงอื่น ๆ การบรรเลงเครื่องประกอบจะบรรเลง ก่อนวันอุปสมบทหนึ่งวัน โดยจะเริ่มบรรเลงที่บ้านเจ้าภาพเพื่อสร้างบรรยากาศของงานให้ครึกครื้นสนุกสนาน จากนั้นจะเดินทางไปวัดเพื่อรับนาคกลับบ้าน ในระหว่างทางจะมีการแห่บรรเลงเพื่อความสนุกสนาน ในรุ่งเช้าของอีกวันจะเป็นการบรรเลงเพื่อแห่หน้าคนจากบ้านไปวัด และแห่เพื่อวนรอบโบสถ์สามรอบ โดยผู้ร่วม งานร่วมรำรำประกอบการบรรเลงเครื่องประกอบ เมื่อส่งนาคเข้าอุโบสถเป็นอันเสร็จพิธี ในปัจจุบันการบรรเลง บรรเลงได้มีการปรับประยุกต์ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมมากขึ้น มีการนำเครื่องประกอบประยุกต์ รถแห่เข้ามาใช้ในพิธีในการแห่หน้าคน และในส่วนของงานเลี้ยงสังสรรค์ได้นำวงดนตรีสากลเข้ามาร่วมบรรเลง เพื่อความสนุกสนานมากยิ่งขึ้น

พิธีกรรมเกี่ยวกับความตาย เป็นอีกพิธีหนึ่งที่มีการนำแตงวงไปใช้ในการประกอบพิธี การบรรเลงแตงวงจะถูกนำไปใช้ในการสวดพระอภิธรรมคืนสุดท้าย เพลงที่ใช้บรรเลงส่วนใหญ่จะเป็นเพลงสำเนียงมอญ เช่น เพลงมอญประจำบ้าน มอญประจำวัด เมื่อเสร็จพิธีบรรเลงส่งพระ ในวันรุ่งขึ้น แตงวงบรรเลงเพลงสองชั้นต่าง ๆ เพื่อรับพระและฉันภัตตาหารเพล จากนั้นจึงบรรเลงเพื่อแห่ศพไปประชุมเพลิง เป็นอันเสร็จพิธี ในปัจจุบันการบรรเลงแตงวงในพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายค่อย ๆ สูญหายไป เนื่องจากการบรรเลงของคณะปี่พาทย์มอญที่เข้ามา จึงส่งผลให้การบรรเลงของคณะแตงวงในพิธีกรรมเกี่ยวกับความตายลดน้อยลง

2. สภาพและปัญหาของคณะแตงวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและปัญหาของคณะแตงวง พบประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) สภาพและปัญหายภายในคณะแตงวง

การสืบทอดความรู้ของคณะแตงวง ในอดีตเป็นการสืบทอดความรู้ทางดนตรีจากครอบครัว ผู้ถ่ายทอดเป็นบุคคลในครอบครัว แล้วส่งต่อความรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัวต่อเนื่องกันมา ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการสืบทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่สนใจในรูปแบบสำนักดนตรี แต่ก็พบกับสภาพปัญหา เนื่องจากเมื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่สนใจก็ไม่ได้สืบทอดความรู้เหล่านั้นต่อ ในบางคณะจึงต้องรวบรวมนักดนตรีแตงวงที่มีประสบการณ์มาช่วยในการบรรเลง ทำให้รูปแบบของการบรรเลงในแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความนิยม ซึ่งส่งผลต่อการสืบทอดขนบธรรมเนียมการบรรเลงในรูปแบบเดิม บทเพลงดั้งเดิมที่อาจสูญหายไป และอาจส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะแตงวงในอนาคต

การบริหารจัดการคณะแตงวง เป็นกระบวนการสำคัญที่จะสามารถทำให้คณะดำเนินการต่อไปได้ ทั้งการพัฒนาคณะ ในเรื่องของคน เงินทุน เครื่องดนตรี และอุปกรณ์ต่าง ๆ แต่ด้วยการบริหารจัดการคณะในอดีตที่ผ่านมา เป็นการบริหารจากผู้ก่อตั้งคณะ ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว แล้วส่งต่อการบริหารให้จัดการต่อ ดังนั้น การบริหารจัดการบางอย่างจึงต้องใช้เวลาในการพัฒนา แต่ด้วยในสถานการณ์ปัจจุบันสภาพสังคมและวัฒนธรรมทางดนตรีเปลี่ยนไป รูปแบบของดนตรีเป็นแบบสมัยใหม่ จึงต้องมีการพัฒนาอุปกรณ์อื่น ๆ ขึ้นมาทดแทน เช่น เครื่องเสียง รถแห่ เพื่อทำให้เกิดความน่าสนใจในการจ้างงานมากยิ่งขึ้น แต่ด้วยจำนวนของงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคณะ ดังนั้นการบริหารจัดการคณะในด้านของงบประมาณเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาคณะที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะแตงวง

2) สภาพและปัญหายนอกคณะแตงวง

สังคมและวัฒนธรรมที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสมัยใหม่ที่เข้ามาได้ส่งผลกระทบต่อประเพณีพิธีกรรม และวัฒนธรรมทางดนตรีเป็นอย่างมาก การไม่เห็นคุณค่าและประโยชน์ของวัฒนธรรมดนตรีที่เป็นรากฐานของสังคม ย่อมส่งผลถึงคณะแตงวงด้วยเช่นกัน นอกจากนี้จากสภาพสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนให้คล้อยตามกระแสความนิยมของชาวบ้านหรือเจ้าภาพ ทำให้รูปแบบของแตงวงในแบบดั้งเดิม บทเพลงดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ไม่สามารถนำมาบรรเลงเพื่อรับใช้สังคมในด้านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ได้อีกต่อไป และเกิดการสูญหายไปในที่สุด การเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตงวงในอนาคต

ด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาส่งผลกระทบต่อคณะแตงวง สื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ การเข้ามาของเทคโนโลยีที่มาพร้อมกับความสะดวกสบาย เข้าถึงได้ง่าย รับชมวัฒนธรรมดนตรีได้หลากหลายประเภทที่เป็นไปตามกระแสความนิยม ทำให้เกิดการใช้สื่อออนไลน์ในการรับชมมากกว่าที่จะใช้การแสดงจริง ส่งผล

ให้คณะตรวจไม่ได้รับการว่าจ้าง ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะตรวจในอนาคต

ด้านเศรษฐกิจ คณะตรวจได้รับผลกระทบในด้านการแข่งขันทางธุรกิจ จากคณะตรวจในจังหวัดอื่น ๆ ที่เข้ามารับงาน และเกิดการแข่งขันในเรื่องของราคาค่าจ้าง การเสนอการแสดงที่หลากหลาย การโฆษณา การจัดแพ็คเกจนำเสนอสินค้าดนตรีในรูปแบบอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ส่งผลกระทบต่อการได้รับการว่าจ้างงานของคณะตรวจที่อยู่ในจังหวัด และอาจส่งผลต่อการดำรงอยู่ของตรวจ

ด้านสุขภาพ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้มีมาตรการของรัฐบาลในการป้องกันโรคระบาดที่เกิดขึ้น จึงได้ออกมาตรการไม่ให้มีการแสดงดนตรีทุกประเภท ซึ่งมาตรการนั้นได้ส่งผลกระทบต่อคณะตรวจ เมื่อไม่มีงานแสดง ไม่มีรายได้ นักดนตรีในคณะจึงต้องไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่สามารถเลี้ยงครอบครัวได้ ซึ่งทำให้คณะตรวจขาดการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการบริหารจัดการคณะ และยังส่งผลกระทบต่อการสืบทอดคณะตรวจ สถานการณ์ดังกล่าวอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะตรวจ

3. การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะตรวจในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะตรวจ พบประเด็นที่เกี่ยวข้องดังนี้

1) การสืบทอดความรู้ภายในครอบครัวและการสืบทอดความรู้จากภายนอก

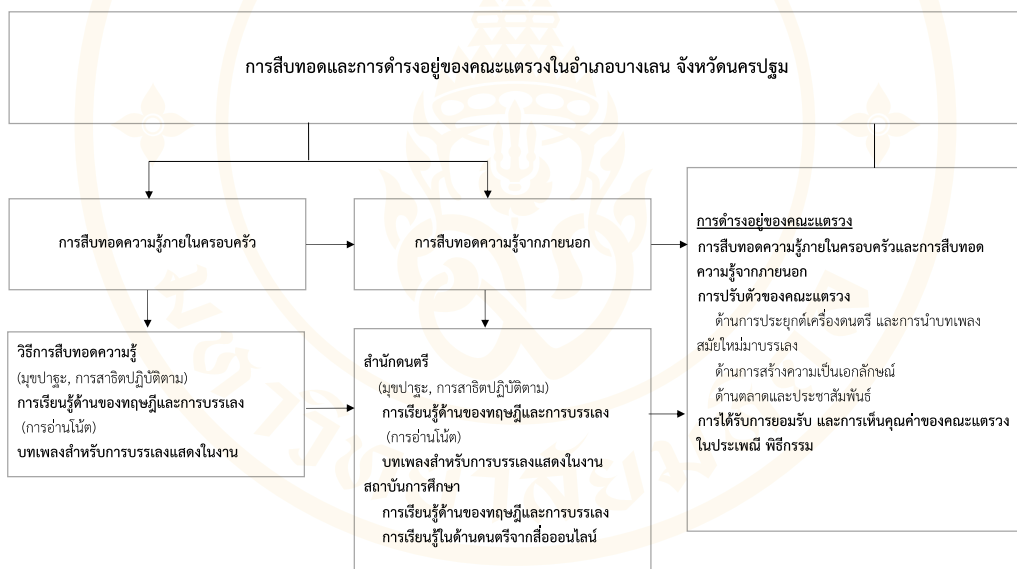
การสืบทอดความรู้ภายในครอบครัว เกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีพ่อแม่พี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรี และมีบุตรหลานและญาติพี่น้องที่อยู่ในครอบครัวเป็นผู้รับการถ่ายทอด วิธีการสืบทอดความรู้ของบุคคลในครอบครัว โดยส่วนใหญ่เป็นการสืบทอดโดยมุขปาฐะ การปฏิบัติแบบตัวต่อตัว สานิตให้ดูและให้ปฏิบัติตาม โดยมีขั้นตอนลำดับและเป็นบทเพลงในระดับขั้นต้นไปจนถึงขั้นสูงในการฝึกปฏิบัติ ดังนั้นการสืบทอดภายในครอบครัว จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำรงอยู่ของคณะตรวจ นอกจากนี้ การสืบทอดความรู้ภายนอกคณะตรวจ สำนักดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของการสืบทอดความรู้ทางดนตรี เป็นการถ่ายทอดความรู้ระหว่างครูกับลูกศิษย์ที่เป็นคณะตรวจด้วยกัน โดยมีวิธีการสืบทอดความรู้จากครูที่ถ่ายทอดความรู้แบบมุขปาฐะ สานิต ปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เมื่อปฏิบัติได้จนชำนาญจะส่งต่อความรู้ไปรุ่นต่อรุ่น เป็นระบบของพี่สอนน้องแบ่งปันความรู้ เพื่อปลูกฝังความรักความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสำนักดนตรี และยังมีวิธีการในการเรียนรู้ในเรื่องของการอ่านโน้ต การเขียนโน้ต เพื่อให้สามารถอ่าน เข้าใจ และบรรเลงบทเพลงในสมัยใหม่และบทเพลงที่ได้รับความนิยมในยุคสมัยนั้นได้ด้วย นอกจากนี้ การสืบทอดความรู้จากภายนอก จากการเป็นสำนักดนตรียังทำให้ได้เรียนรู้บทเพลงเพิ่มเติมจากการออกแสดงงานในประเภทต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัด ทำให้เกิดการเรียนรู้ในบทเพลงจากคณะตรวจคณะอื่น ๆ และจากการสืบทอดภายในสถาบันการศึกษา ซึ่งเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งที่มีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนดนตรี ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางดนตรี ทั้งในด้านการเรียนทฤษฎี การบรรเลงบทเพลง เพื่อนำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ สถาบันการศึกษายังปลูกฝังให้เกิดการเรียนรู้ในด้านดนตรีจากสื่อออนไลน์เพื่อให้เท่าทันต่อกระแสของความนิยมทางดนตรีในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งอาจเป็นการพัฒนาที่สำคัญที่จะพัฒนาคณะตรวจต่อไปในอนาคต

2) การปรับตัวของคณะตรวจ ด้านการประยุกต์เครื่องดนตรีและการนำบทเพลงสมัยใหม่มาบรรเลง เป็นกระบวนการของการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามา ซึ่งคณะตรวจได้มีการนำเครื่องดนตรี บทเพลงดั้งเดิม มาผสมผสานกับเครื่องดนตรีในรูปแบบใหม่และ

บทเพลงที่มีความทันสมัย เพื่อบรรเลงไปควบคู่กัน นอกจากนี้คณะแดรวงยังมีการปรับตัวในด้านการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เป็นกระบวนการในการนำความโดดเด่นในแต่ละคณะของตนเองออกมาทำการแสดง ทั้งการแสดงแดรวง ลูกทุ่ง ลูกกรุง นำมาผสมผสานเพื่อสร้างจุดขายให้คณะแดรวง ซึ่งการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เป็นการสร้างโอกาสในการได้รับการว่าจ้างเพื่อทำการแสดง นอกจากนี้ยังมีการปรับตัวด้านตลาดและประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกระบวนการในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์คณะให้เป็นที่รู้จัก รวมไปถึงการสร้างฐานลูกค้าที่ให้ความสนใจ เพื่อเป็นโอกาสในการได้รับการว่าจ้างงานในอนาคตที่อาจส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะแดรวง

3) การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าของคณะแดรวงในประเพณีและพิธีกรรม

เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้คณะแดรวงสามารถดำรงอยู่ได้ตามกระแสของสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลง จากการปรับตัวของคณะแดรวง และการบรรเลงทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบสมัยใหม่ ส่งผลให้คณะแดรวงได้กลับมามีบทบาทในการรับใช้สังคม ได้รับความนิยมจากผู้ว่าจ้างมากขึ้น ทั้งประชาชนทั่วไปหรือหน่วยงานต่าง ๆ และได้รับการว่าจ้างบรรเลงในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชน เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้คณะแดรวงได้รับการยอมรับและชุมชนมองเห็นความสำคัญของคณะแดรวง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการสำคัญของการดำรงอยู่ของคณะแดรวง สรุปได้ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแดรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

ที่มา : ผู้วิจัย

ดังนั้น การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแดรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้งในด้าน 1) การสืบทอดความรู้ภายในครอบครัวและการสืบทอดความรู้จากภายนอก 2) การปรับตัวของคณะแดรวงด้านการประยุกต์เครื่องดนตรีและการนำบทเพลงสมัยใหม่มาบรรเลง และ 3) การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าของคณะแดรวงในประเพณีและพิธีกรรม นำไปสู่การแก้ปัญหาภายในและภายนอกคณะแดรวง ส่งผลให้คณะแดรวงสามารถดำรงอยู่ได้ตามกระแสของสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตงวง สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ประวัติคณะแตงวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากผลการศึกษาประวัติของคณะแตงวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบว่า แตงวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม มีจุดเริ่มต้นมาจากครูดนตรีและนักดนตรี 4 จังหวัดด้วยกัน โดยเริ่มต้นจากครูทองดี เดชชานา ครูดนตรีและนักดนตรีในจังหวัดนครปฐม ครูดนตรีและนักดนตรีในจังหวัดราชบุรี ครูทวย ทศเนตร ครูดนตรีและนักดนตรีในอำเภอมวกเจ้าเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม และครูบุญรอด ทองคำใส ครูประครอง วิสุทธีวงศ์ ครูบุญ วิสุทธีวงศ์ ครูดนตรีและนักดนตรีในอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ได้ถ่ายทอดความรู้ในการบรรเลงแตงวงให้แก่คณะแตงวงทั้ง 4 คณะ และแตงวงในอำเภอบางเลนจึงเริ่มก่อตั้งคณะเมื่อประมาณ พ.ศ. 2500 ได้แก่ คณะแตงวงวิเชียรเอ็นเตอร์เทน คณะแตงวงบรรเทิงศิลป์ คณะแตงวงขวัญใจศิลามูล และคณะแตงวงสยามพลศิลป์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของปรีชา ออกกิจวัตร (2548: 82-83)⁶ แตงวงชาวบ้านในจังหวัดสมุทรสงครามเริ่มในยุคพระราชญาดิรักษาพ่อเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม พ.ศ. 2460 และยังเป็นถิ่นกำเนิดของครูดนตรีที่มีชื่อเสียงหลายท่าน มีสำนักดนตรีที่ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีและเผยแพร่ความรู้ทางแตงวงในจังหวัดใกล้เคียงทั้งในจังหวัดราชบุรีและนครปฐม สอดคล้องกับผลการวิจัยของจุฑามาส หิรัญกุล (2554: 23)⁷ คณะแตงวงชาวบ้านที่มีอยู่ในจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นนักดนตรีที่เคยเล่นอยู่วงปี่พาทย์มาก่อน และส่วนใหญ่เป็นนักดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากครูดนตรีและถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักดนตรีด้วยกัน จากการศึกษาประวัติคณะแตงวงในอำเภอบางเลน จึงเป็นข้อสันนิษฐานได้ว่า คณะแตงวงอาจได้รับการถ่ายทอดความรู้มาจากครูในจังหวัดสมุทรสงคราม ราชบุรี และในจังหวัดนครปฐม

บทบาทของคณะแตงวงในสภาพสังคมและวัฒนธรรมในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

คณะแตงวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ยังคงมีบทบาทต่อสังคมและวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ทั้งการบรรเลงแตงวงประกอบประเพณีและพิธีกรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤษฎา นิยมทอง (2550: 2)⁸ แตงวงเป็นวงดนตรีพื้นบ้านของไทยที่เกิดขึ้นจากการนำเอาเครื่องดนตรีของชาติตะวันตกมาบรรเลงเพลงมาร์ชตามแบบอย่างแตงวงทหาร และได้พัฒนาบรรเลงเพลงไทยเดิมตามอย่างวงดนตรีไทย แตงวงได้เข้ามามีบทบาทในกิจกรรมประเพณีวัฒนธรรมพื้นบ้านของชาวบ้าน ทั้งในพิธีไหว้ครู พิธีแต่งงาน พิธีกรรมทางศาสนา พิธีอุปสมบท และพิธีกรรมเกี่ยวกับการตาย ด้วยปัจจัยเหล่านี้ทำให้แตงวงเป็นวงดนตรีที่ได้รับความนิยมและตอบรับจากสังคมชาวบ้านในท้องถิ่นของจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลการวิจัยของจักษ์ จินดาวัฒน์ (2551: 40-42)⁹ แตงวงเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางด้านดนตรีที่รับใช้สังคมปรากฏควบคู่มากับสังคมมนุษย์สืบทอดต่อ ๆ กันมาอย่างต่อเนื่อง โดยส่วนใหญ่จะทำหน้าที่บรรเลงเพื่อ

⁶ ปรีชา ออกกิจวัตร, “แตงวงชาวบ้าน : กรณีศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของแตงวงในสมุทรสงคราม” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548), 82-83.

⁷ จุฑามาส หิรัญกุล, “การศึกษาแตงวงชาวบ้านในสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554), 23.

⁸ กฤษฎา นิยมทอง, “แตงวงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2550), 2.

⁹ จักษ์ จินดาวัฒน์, “พัฒนาการและการดำรงอยู่ของแตงวงในอำเภอมวกเจ้าเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี” (รายงานการวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุพรรณบุรี, 2551), 40-42.

ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิต ทั้งการบรรเลงเครื่องดนตรีในพิธีโกนผมไฟ พิธีโกนจุก พิธีอุปสมบท พิธีมงคลสมรส พิธีศพ และการบรรเลงเครื่องดนตรีในเทศกาลประเพณีที่สำคัญ ๆ ดังนั้น เครื่องดนตรีจึงยังคงมีบทบาททางสังคมและวัฒนธรรมมาจนถึงปัจจุบัน

2. สภาพและปัญหาของคณะเครื่องดนตรีในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสภาพและปัญหาภายในและภายนอกคณะเครื่องดนตรี พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นลักษณะของการเปลี่ยนกระบวนการ แบบแผน โครงสร้างต่าง ๆ ทางสังคม การเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าหรือล้าหลัง ซึ่งส่งผลกระทบต่อระบบสังคมหรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ (Fairchild, 1955: 277)¹⁰ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอในสังคม และเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมที่เคยเป็นมา เพื่อให้เข้ากับสภาพใหม่ที่เกิดขึ้น (Davis, 1964: 622)¹¹ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (ยศ สันตสมบัติ, 2542: 234)¹² ด้วยเหตุนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดสภาพและปัญหาภายในและภายนอกคณะเครื่องดนตรี

จากการวิเคราะห์ผลการสืบทอดความรู้ของคณะเครื่องดนตรีในอดีตเป็นการสืบทอดความรู้ทางดนตรีจากครอบครัว ผู้ถ่ายทอดเป็นบุคคลในครอบครัว แล้วส่งต่อความรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัวต่อเนื่องกันมา ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงการสืบทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่สนใจในรูปแบบสำนักดนตรี แต่ก็พบกับสภาพปัญหาเนื่องจากเมื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่สนใจก็ไม่ได้สืบทอดความรู้เหล่านั้นต่อ ในคณะจึงต้องรวบรวมนักดนตรีเครื่องดนตรีที่มีประสบการณ์จากภายนอกคณะมาช่วยบรรเลง ทำให้รูปแบบของการบรรเลงในแบบดั้งเดิมเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสความนิยม ซึ่งส่งผลต่อการสืบทอดขนบธรรมเนียมการบรรเลงในรูปแบบเดิม บทเพลงดั้งเดิมที่อาจสูญหายไป สอดคล้องกับผลการวิจัยของอิทธิพล สวัสดิ์รักษา (2558: ง)¹³ เครื่องดนตรีรับใช้ความเชื่อประเพณีทางสังคมอย่างยาวนานและต่อเนื่อง เครื่องดนตรีชาวบ้านในปัจจุบันโดยส่วนใหญ่เป็นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายอย่างตามกระแสความนิยมของชาวบ้านหรือเจ้าภาพ ซึ่งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวอาจส่งผลต่อการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะเครื่องดนตรีในแบบดั้งเดิม

ในด้านของการบริหารจัดการคณะเครื่องดนตรี เป็นกระบวนการสำคัญที่จะสามารถทำให้คณะดำเนินการต่อไปได้ ทั้งการพัฒนาคณะในเรื่องของคน เงินทุน เครื่องดนตรี และอุปกรณ์ต่าง ๆ แต่ด้วยการบริหารจัดการคณะในอดีตที่ผ่านมา เป็นการบริหารจากผู้ก่อตั้งคณะ ซึ่งเป็นบุคคลในครอบครัว แล้วส่งต่อการบริหารให้จัดการต่อ ดังนั้น การบริหารจัดการบางอย่างจึงต้องใช้เวลาในการพัฒนา แต่ด้วยสภาพสังคมและวัฒนธรรมทางดนตรีเปลี่ยนไป รูปแบบของดนตรีเป็นแบบสมัยใหม่ จึงต้องมีการพัฒนาอุปกรณ์อื่น ๆ ขึ้นมาทดแทน เช่น เครื่องเสียง รถแห่ เพื่อทำให้เกิดความน่าสนใจในการจ้างงานมากยิ่งขึ้น แต่ด้วยจำนวนของงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอต่อการพัฒนาคณะ ดังนั้นการบริหารจัดการคณะในด้านของงบประมาณเป็นปัญหาสำคัญในการพัฒนาคณะที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะเครื่องดนตรี สอดคล้องกับผลการวิจัยของกฤษฎา นิยมทอง

¹⁰ Henry Pratt Fairchild, *Dictionary of Sociology* (Ames, Iowa: Littlefield, Adams & Co., 1955), 277.

¹¹ Kingsley Davis, *Human Society* (New York: The Macmillan Company, 1964), 622.

¹² ยศ สันตสมบัติ, *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), 234.

¹³ อิทธิพล สวัสดิ์รักษา, “การปรับตัวของเครื่องดนตรีชาวบ้านในสังคมไทยปัจจุบัน” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), ง.

(2555: 71)¹⁴ แตรวงชาวบ้านมีประวัติการสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการบรรเลงที่ปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมและวิถีชีวิตของชุมชนในปัจจุบัน แตรวงชาวบ้านมีการบริหารจัดการที่ไม่เป็นระบบ ขาดเงินทุน จัดหาอุปกรณ์ และแนวทางการอนุรักษ์สืบทอด ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ที่ยังไม่ดีพอ จึงเป็นปัญหาที่สำคัญในการพัฒนาคณะแตรวงให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน

นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามาในสังคม ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงประเพณี พิธีกรรม และวัฒนธรรมทางดนตรี สอดคล้องกับ Davis (1964: 622)¹⁵ กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามาในสังคม ได้ส่งผลให้ระบบสังคมหรือความสัมพันธ์ต่าง ๆ ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป ดังเช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อคณะแตรวง ในด้านประเพณี พิธีกรรม ทำให้ความสำคัญคุณค่าหรือความนิยมของคณะแตรวงในบทบาทของการรับใช้สังคมลดน้อยลงจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนให้คล้อยตามกระแสความนิยมของชาวบ้าน หรือเจ้าภาพ ทำให้รูปแบบของแตรวงในแบบดั้งเดิม บทเพลงดั้งเดิมที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมา ไม่สามารถนำมาบรรเลงเพื่อรับใช้สังคมในด้านประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ได้อีกต่อไป และอาจสูญหายไปในที่สุด

ความก้าวหน้าทันสมัยของเทคโนโลยีที่เข้ามาส่งผลกระทบต่อคณะแตรวง สื่อออนไลน์ในรูปแบบต่าง ๆ การเข้ามาของเทคโนโลยีที่มาพร้อมกับความสะดวกสบาย เข้าถึงได้ง่าย รับชมวัฒนธรรมดนตรีได้หลากหลายประเภทที่เป็นไปตามกระแสความนิยม ทำให้เกิดการใช้สื่อออนไลน์ในการรับชมมากกว่าที่จะใช้การแสดงจริง สอดคล้องกับยศ สันตสมบัติ (2542: 234)¹⁶ ได้อธิบายการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่เข้ามาพร้อมกับความคิด ความเชื่อ หรือเทคโนโลยี ในยุคสมัยใหม่ อาจมีบทบาทต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับผลการวิจัยของฐิติวุฒิ สุขศิริวัฒน์ (2559: 49-63)¹⁷ ความทันสมัยของเทคโนโลยีที่เข้ามามีส่วนสำคัญทำให้ต้องหากวิธีในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง ในด้านเศรษฐกิจ คณะแตรวงได้รับผลกระทบในด้านการแข่งขันทางธุรกิจจากคณะแตรวงในจังหวัดอื่น ๆ ที่เข้ามารับงาน และเกิดการแข่งขันในเรื่องของราคาค่าจ้าง การเสนอการแสดงที่หลากหลาย การโฆษณา การจัดแพ็คเกจงานเสนอสินค้าดนตรีในรูปแบบอื่น ๆ ที่น่าสนใจ ส่งผลกระทบต่อ การได้รับการว่าจ้างงานของคณะแตรวง และอาจส่งผลกระทบต่อดำรงอยู่ของแตรวง สอดคล้องกับผลการวิจัยธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ (2565: 13)¹⁸ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ด้านการแข่งขันทางธุรกิจ พบว่า คณะปี่พาทย์เกิดการแข่งขันกันระหว่างคณะปี่พาทย์ด้วยกันเอง ทั้งในจังหวัดราชบุรีและจังหวัดใกล้เคียงที่เข้ามารับงาน ทำให้เกิดการแข่งขันกันในทางธุรกิจ ส่งผลให้รายได้ลดน้อยลง

นอกจากนี้ ด้วยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 รัฐบาลได้มีมาตรการในการป้องกันโรคระบาดนี้ จึงได้ออกมาตรการไม่ให้มีการแสดงดนตรีทุกประเภท ซึ่งมาตรการดังกล่าวได้ส่ง

¹⁴ ฤชดา นิยมทอง, “แตรวงชาวบ้าน : รูปแบบการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท) บัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2555), 71.

¹⁵ Kingsley Davis, *Human Society* (New York: The Macmillan Company, 1964), 622.

¹⁶ ยศ สันตสมบัติ, *มนุษย์กับวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), 234.

¹⁷ ฐิติวุฒิ สุขศิริวัฒน์, “การปรับเปลี่ยนทางดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้,” *วารสารจันทร์เกษมสาร* ปีที่ 22, ฉบับที่ 43 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 49-63.

¹⁸ ธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ, “การปรับตัวของวงปี่พาทย์มอญในจังหวัดราชบุรีท่ามกลางบริบทสังคมไทยร่วมสมัย,” *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 8, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565): 1-18.

ผลกระทบต่อคณะแถว ทำให้ไม่สามารถรับงานได้ ขาดรายได้ในการเลี้ยงดูครอบครัว นักดนตรีจึงเปลี่ยนแปลงไปประกอบอาชีพอื่น ๆ ที่สามารถเลี้ยงดูครอบครัวได้ ซึ่งทำให้คณะแถวขาดการดำเนินงานที่ต่อเนื่อง ส่งผลต่อการสืบทอด การบริหารจัดการคณะ และความเป็นอยู่ของนักดนตรีของคณะแถว สอดคล้องกับผลการศึกษาของณัฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร (2564: 45-59)¹⁹ การดำรงอยู่ของแถวมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ จำนวนสมาชิกในวงและอัตราค่าจ้าง หากคณะแถวไม่มีนักดนตรีที่เพียงพอต่อการบรรเลง ทำให้ไม่สามารถรับงานแสดงได้ และหากอัตราค่าจ้างไม่เพียงพอส่งผลให้ไม่สามารถเลี้ยงดูครอบครัว ปัจจัยเหล่านี้อาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะแถว

3. การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแถวในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

จากการวิเคราะห์การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแถวในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบประเด็นดังนี้

1) การสืบทอดความรู้ภายในครอบครัวและการสืบทอดความรู้จากภายนอก

การสืบทอดความรู้ภายในครอบครัว เกิดจากสภาพแวดล้อมที่มีพ่อแม่พี่น้องหรือญาติผู้ใหญ่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ทางดนตรี และมีบุตรหลานและญาติพี่น้องที่อยู่ในครอบครัวเป็นผู้รับการถ่ายทอด วิธีการสืบทอดความรู้ของบุคคลในครอบครัว โดยส่วนใหญ่เป็นการสืบทอดโดยมุขปาฐะ การปฏิบัติแบบตัวต่อตัว สาสิตให้ดูและให้ปฏิบัติตาม โดยมีขั้นตอนลำดับและเป็นบทเพลงในระดับขั้นต้นไปจนถึงขั้นสูงในการฝึกปฏิบัติ ดังนั้นการสืบทอดภายในครอบครัวจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำรงอยู่ของคณะแถว สอดคล้องกับแนวคิดของกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2542: 3)²⁰ ได้อธิบายไว้ว่า สถาบันครอบครัวนับเป็นจุดเริ่มต้นของสังคมในการถ่ายทอด ปลูกฝัง อบรม ความรู้ให้บุคคลในครอบครัว ให้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม

นอกจากนี้ คณะแถวยังได้สืบทอดความรู้จากภายนอกคณะแถว สำนักดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของการสืบทอดความรู้ทางดนตรี เป็นการถ่ายทอดความรู้ระหว่างครูกับลูกศิษย์ที่เป็นคณะแถวด้วยกัน โดยมีวิธีการสืบทอดความรู้ จากครูที่ถ่ายทอดความรู้แบบมุขปาฐะ สาสิต ปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่าง เมื่อปฏิบัติได้จนชำนาญจะส่งต่อความรู้ไปรุ่นต่อรุ่น การเป็นสำนักดนตรียังทำให้ได้เรียนรู้บทเพลงเพิ่มเติมจากการออกแสดงงานในประเภทต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัด ทำให้เกิดการเรียนรู้ในบทเพลงจากคณะแถวคณะอื่น ๆ ในขณะที่สถาบันการศึกษาเป็นสถานที่อีกแห่งหนึ่งในการสืบทอดความรู้ทางดนตรีของคณะแถว โดยมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนการสอนดนตรี ที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ทางดนตรีทั้งในด้านของเรียนทฤษฎี การบรรเลงบทเพลง เพื่อนำไปสู่การปรับประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับปฐม นิคมานนท์ (2535: 279-281 อ้างถึงใน ธนยาภรณ์ โพธิ์กาวิณ, 2560: 5)²¹ กล่าวถึง การเรียนรู้และการถ่ายทอดที่ส่งต่อกันมา จนกลายเป็นการสืบทอดความรู้ ที่มีลักษณะทั้งทางตรงและทางอ้อม จากการสืบทอดความรู้ภายในครัวเรือน ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความชำนาญที่มีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือเป็นความสามารถเฉพาะบุคคลหรือ

¹⁹ ณัฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร, “แถวในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก,” *วารสารดนตรีและการแสดง* ปีที่ 7, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 45-59.

²⁰ กรมการศึกษานอกโรงเรียน, *วิวัฒนาการการศึกษานอกโรงเรียนของไทย* (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542), 3.

²¹ ธนยาภรณ์ โพธิ์กาวิณ, “การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงดนตรีแก้วบูชาในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” (รายงานการวิจัย, วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560), 5.

เฉพาะครอบครัว จนถึงกระทั่งกระบวนการสืบทอดได้เผยแพร่ไปในชุมชนและเป็นแหล่งการเผยแพร่ความรู้ภายในชุมชนหรือการเรียนรู้ภายในสถาบันการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฏฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร (2564: 45-59)²² การสืบทอดแตรงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการสืบทอด 2 ส่วน ประกอบด้วย 1) การสืบทอดด้านองค์ความรู้ของแตรง คือ การสืบทอดภายในครอบครัวและการสืบทอดภายนอกครอบครัว 2) การสืบทอดด้านองค์ประกอบของแตรง ได้แก่ เครื่องดนตรี รูปแบบการจัดวง บทเพลง และพิธีไหว้ครู ดังนั้น การสืบทอดความรู้ของคณะแตรงจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดการดำรงอยู่ สอดคล้องกับอมรา พงศาพิชญ์ (2540: 23-34)²³ การดำรงอยู่ของวัฒนธรรมเกิดขึ้นต่อเมื่อได้รับการยอมรับของคนในสังคมมาช่วงระยะเวลาหนึ่ง และต้องมีการสืบทอดผ่านคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มจากกระบวนการเรียนรู้จากครอบครัว ก่อนเผยแพร่ความรู้ไปสู่ชุมชน จึงจะสามารถดำรงอยู่ในสภาพสังคมนั้นได้ ด้วยเหตุนี้ การสืบทอดความรู้ของคณะแตรงทั้งภายในและภายนอกเป็นส่วนหนึ่งของการรักษา อนุรักษ์ และเป็นปัจจัยที่สำคัญนำไปสู่การดำรงอยู่ของคณะแตรงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม

2) การปรับตัวของคณะแตรง ด้านการประยุกต์เครื่องดนตรีและการนำบทเพลงสมัยใหม่มาบรรเลง เป็นกระบวนการของการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสภาพสังคมและวัฒนธรรมที่เข้ามา ซึ่งคณะแตรงได้มีการนำเครื่องดนตรีมาผสมผสานกับเครื่องดนตรีในรูปแบบใหม่และบทเพลงที่มีความทันสมัย เพื่อบรรเลงไปควบคู่กัน นอกจากนี้คณะแตรงยังมีการปรับตัวในด้านการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เป็นกระบวนการในการนำความโดดเด่นในแต่ละคณะของตนเองออกมาทำการแสดง ทั้งการแสดงแตรง ลูกทุ่ง ลูกกรุง นำมาผสมผสานเพื่อสร้างจุดขายให้คณะแตรง ซึ่งการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ เป็นการสร้างโอกาสในการได้รับการว่าจ้าง และคณะแตรงยังมีการปรับตัวด้านตลาดและประชาสัมพันธ์ ซึ่งเป็นกระบวนการในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์คณะให้เป็นที่รู้จัก รวมไปถึงการสร้างฐานลูกค้าที่ให้ความสนใจ เพื่อเป็นโอกาสในการได้รับการว่าจ้างงานในอนาคตที่อาจส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะแตรง สอดคล้องกับจำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ (2540: 22-23)²⁴ การดำรงอยู่ของวัฒนธรรม ต้องประกอบด้วย การปรับปรุง ปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันหรือยุคสมัย และวัฒนธรรมต้องได้รับการถ่ายทอด เพื่อให้คนรุ่นต่อไปได้รับช่วงการสืบทอดและเผยแผ่ให้แพร่หลายเพื่อให้วัฒนธรรมนั้นสืบทอดต่อเนื่องและคงอยู่ในสังคม เช่นเดียวกับการปรับตัวในด้านต่าง ๆ ของคณะแตรง สอดคล้องกับผลการวิจัยของอิทธิพล สวัสดิ์รักษา (2558: ง)²⁵ แตรงชาวบ้านในปัจจุบันมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลายอย่าง ทั้งสภาพทั่วไปและลักษณะทางดนตรี ในประเด็นเครื่องดนตรีมีการเพิ่มเครื่องดนตรีไฟฟ้า เช่น เบส คีย์บอร์ด การใช้รถเข็นร่วมในขบวนแห่ บทเพลงมีการเพิ่มบทบาทของเพลงลูกทุ่งเพื่อให้เข้ากับยุคสมัย เพื่อสร้างความโดดเด่น และเป็นเอกลักษณ์ให้กับคณะ ส่งผลให้ได้รับการว่าจ้างงานที่มากขึ้น ซึ่งการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในเชิง

²² ณัฏฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร, “แตรงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก,” *วารสารดนตรีและการแสดง* ปีที่ 7, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 45-59.

²³ อมรา พงศาพิชญ์, *การถ่ายทอดและรับวัฒนธรรมในสังคมและวัฒนธรรม* (กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2540), 23-34.

²⁴ จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์ และคณะ, *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540), 22-23.

²⁵ อิทธิพล สวัสดิ์รักษา, “การปรับตัวของแตรงชาวบ้านในสังคมไทยปัจจุบัน” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), ง.

การปรับปรุงเพิ่มเติมเพื่อความอยู่รอดให้เข้ากับยุคสมัย ปัจจัยสำคัญที่ทำให้แตรวงชาวบ้านเกิดการปรับตัวจากปัจจัยภายใน คือการสร้างรายได้เพื่อความอยู่รอดของแตรวง และการนำเสนอประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยขึ้น และจากปัจจัยภายนอก คือสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การแข่งขันที่มีมากขึ้น ความนิยมทางด้านดนตรีที่เปลี่ยนไปของผู้ชมและผู้ว่าจ้าง จึงต้องมีการปรับตัวเพื่อการดำรงอยู่ของคณะแตรวง

3) การได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าของคณะแตรวงในประเพณีและพิธีกรรม เป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้คณะแตรวงสามารถดำรงอยู่ได้ตามกระแสของสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงจากการปรับตัวของคณะแตรวงและการบรรเลงทั้งในรูปแบบดั้งเดิมและรูปแบบสมัยใหม่ ส่งผลให้คณะแตรวงได้กลับมามีบทบาทในการรับใช้สังคม ได้รับความนิยมจากผู้ว่าจ้างมากขึ้นทั้งประชาชนทั่วไปหรือหน่วยงานต่าง ๆ และได้รับการว่าจ้างบรรเลงในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชน สอดคล้องกับงานอดิวิณสิทธิ์ และคณะ (2540: 22-23)²⁶ และผลการวิจัยของกฤษฎา นิยมทอง (2555: 71-73)²⁷ กล่าวว่าวัฒนธรรมนั้นได้รับการยกย่องว่าเป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่า มีประโยชน์กับคนในสังคม สอดคล้องกับวิถีชีวิตหรือแนวทางในการปฏิบัติ และต้องมีการปรับตัวตามกระแสของสังคมและวัฒนธรรม และจากกระบวนการได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่าของคณะแตรวงส่งผลให้คณะแตรวงได้รับการว่าจ้างบรรเลงในงานประเพณี พิธีกรรมต่าง ๆ ของชุมชน หรือของหน่วยงาน ทำให้คณะแตรวงได้รับการยอมรับและชุมชนมองเห็นความสำคัญของคณะแตรวง ทำให้เกิดการขยายตัวพัฒนาและเห็นคุณค่า เป็นกระบวนการสำคัญในการสืบทอดคณะแตรวง สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร (2564: 45-59)²⁸ การดำรงอยู่ของแตรวงในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง การบริหารจัดการ จำนวนสมาชิกในวง การได้รับการยอมรับในการว่าจ้าง และอัตราค่าจ้างที่ได้รับ ซึ่งหากได้รับการว่าจ้างในการแสดง ด้วยปัจจัยจะทำให้แตรวงชาวบ้านเกิดการได้รับการยอมรับและการเห็นคุณค่า ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงอยู่ของคณะแตรวงในปัจจุบัน ดังนั้น การสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตรวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม นำไปสู่การแก้ปัญหาภายในและภายนอกคณะแตรวง ส่งผลให้คณะแตรวงสามารถดำรงอยู่ได้ตามกระแสของสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

จากการศึกษาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะแตรวง นำไปสู่การพัฒนาที่ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของคณะแตรวงในอนาคต ดังนี้

1. การสืบทอดความรู้ของคณะแตรวงโดยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในระบบโรงเรียน

จากการผลการวิเคราะห์ การสืบทอดและดำรงอยู่ของคณะแตรวง พบว่า สถาบันการศึกษาเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพัฒนาให้มีการถ่ายทอดและสืบทอดความรู้ให้เกิดขึ้นได้ในชุมชน หากมีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการนำดนตรีแตรวงซึ่งเป็นรากฐานของวัฒนธรรมชุมชนเข้าไปในระบบของโรงเรียน จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการเห็นคุณค่าและอนุรักษ์แตรวง ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญในการรักษาไว้ซึ่งประเพณี

²⁶ จานงค์ อดิวิณสิทธิ์ และคณะ, *สังคมวิทยา*, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540), 22-23.

²⁷ กฤษฎา นิยมทอง, “แตรวงชาวบ้าน : รูปแบบการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2555), 71-73.

²⁸ ณัฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร, “แตรวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก,” *วารสารดนตรีและการแสดง* ปีที่ 7, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 45-59.

และวัฒนธรรมในชุมชน สอดคล้องกับปฐม นิคมานนท์ (2535: 279-281 อ้างถึงใน ฉันทยาภรณ์ โพธิภาวิน, 2560: 5)²⁹ กล่าวถึง สถาบันการศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ โดยการปรับหลักสูตรที่สอดคล้องกับท้องถิ่น หรือการเรียนการสอนที่สอดแทรกวัฒนธรรมของท้องถิ่นเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้คนในชุมชนเกิดความเข้าใจ เห็นคุณค่า และประโยชน์ เพื่อร่วมกันสืบทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมที่อยู่ในชุมชนของตนเอง สอดคล้องกับผลการวิจัยของไพศาล กาญจนวงศ์ (2562: 28-51)³⁰ ได้นำตารางเข้าไปสู่การเรียนในระบบโรงเรียน และมีการขั้นตอนการเรียนรู้นดนตรี เน้นการสอนด้วยผู้ถ่ายทอดเพียงผู้เดียว และใช้แนวการสอนแบบเดียวกับการสอนดนตรีไทย ดังนั้น สถาบันการศึกษา มีบทบาทที่สำคัญในการขับเคลื่อนการถ่ายทอดและสืบทอดความรู้ตาราง โดยการพัฒนาให้ตารางอยู่ในหลักสูตรเพื่อเผยแพร่ความรู้ทางดนตรีตารางให้สามารถดำรงอยู่ได้ในสังคม

2. การบรรเลงในรูปแบบของสื่อออนไลน์

จากการผลการวิเคราะห์ การสืบทอดและดำรงอยู่ของคณะตาราง การปรับตัวของคณะตาราง ด้านการประยุกต์เครื่องดนตรีและการนำบทเพลงสมัยใหม่มาบรรเลง การปรับตัวในด้านการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ การปรับตัวด้านตลาดและประชาสัมพันธ์ พบว่า การบรรเลงในรูปแบบของสื่อออนไลน์ เป็นเรื่องที่สำคัญในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีต่าง ๆ สามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็ว คณะตารางบางคณะได้เริ่มนำรูปแบบการนำเสนอแบบออนไลน์นี้มาใช้ในการประชาสัมพันธ์ ซึ่งได้รับผลการตอบรับในด้านของการตลาดและธุรกิจที่ดี แต่ในขณะเดียวกัน ควรได้รับการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนในการพัฒนารูปแบบของสื่อออนไลน์ ให้มีความทันสมัย หรือการพัฒนาเป็นคลังข้อมูลของชุมชน เพื่อการอนุรักษ์และการเผยแพร่ข้อมูลในการพัฒนาคณะตารางในอนาคต สอดคล้องกับผลการวิจัยของอิทธิพล สวัสดิ์รักษา (2558: ง)³¹ ตารางต้องมีการปรับเป็นลักษณะของการเปลี่ยนแปลงตาราง ทั้งสภาพทั่วไปและลักษณะทางดนตรีที่ทันสมัย และเทคโนโลยีที่มีความทันสมัยมากขึ้นเพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ง่าย ดึงดูดความสนใจ เพื่อเป็นจุดขายในการสร้างฐานลูกค้าในอนาคต นอกจากนี้ยังเป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมดนตรีตารางให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ดังนั้น การนำเสนอในรูปแบบของสื่อออนไลน์ จึงมีความสำคัญในการพัฒนาคณะตารางให้สามารถดำรงอยู่ในสังคมปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของคณะตารางในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม พบแนวทางหรือประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ควรศึกษาการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่นำตารางเข้าไปใช้ในการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน เพื่อเป็นการประโยชน์ทางการศึกษาและเพื่อสืบทอดคณะตารางให้ดำรงอยู่คู่กับสังคมและประเทศไทยต่อไป

²⁹ ฉันทยาภรณ์ โพธิภาวิน, “การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงดนตรีแก้วบุษบาในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม” (รายงานการวิจัย, วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2560), 5.

³⁰ ไพศาล กาญจนวงศ์, “กระบวนการเรียนรู้นดนตรีจากคณะตารางสู่ักดนตรีรุ่นใหม่ กรณีศึกษาการร่วมบรรเลงตารางของนักเรียนโรงเรียนช่องพระยาวิทยายนในอำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ,” วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีที่ 11, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562): 28-51.

³¹ อิทธิพล สวัสดิ์รักษา, “การปรับตัวของตารางชาวบ้านในสังคมไทยปัจจุบัน” (วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2558), ง.

2. ควรศึกษาเกี่ยวกับทำนองและสำเนียงของเพลงที่ใช้ในคณะแตงวงในอำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ทั้งในบทเพลงแบบดั้งเดิมและในแบบสมัยใหม่ เพื่อเป็นการรักษา อนุรักษ์ เพื่อการพัฒนารูปแบบการบรรเลง ให้สอดคล้องกับกระแสของสังคมในยุคสมัยใหม่ ที่อาจส่งผลต่อการดำรงอยู่ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. *วิวัฒนาการการศึกษานอกโรงเรียนของไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542.
- กฤษดา นิยมทอง. “แตงวงพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี.” *วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท* มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม, 2550.
- กฤษดา นิยมทอง. “แตงวงชาวบ้าน : รูปแบบการพัฒนาการจัดการภูมิปัญญาเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนภาคกลาง.” *วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท* มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2555.
- จักร์ จินดาวัฒน์. “พัฒนาการและการดำรงอยู่ของแตงวงในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” *รายงานการวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*, 2551.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ. *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540.
- จุฑามาส หิรัญกุล. “การศึกษาแตงวงชาวบ้านในสุพรรณบุรี.” *วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2554.
- จิตติวุฒิ สุขศิริวัฒน์. “การปรับเปลี่ยนทางดนตรีประกอบการแสดงหนังตะลุง ในพื้นที่จังหวัดภาคใต้.” *วารสารจันทร์เกษมสาร* ปีที่ 22, ฉบับที่ 43 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 49-63.
- ณัฐฐนิช นักปี และกมลธรรม เกื้อบุตร. “แตงวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก.” *วารสารดนตรีและการแสดง* ปีที่ 7, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2564): 45-59.
- ธันยาภรณ์ โพธิกาวิ. “การปรับตัวของวงปี่พาทย์มอญในจังหวัดราชบุรีท่ามกลางบริบทสังคมไทยร่วมสมัย.” *วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 8, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน 2565): 1-18.
- ธันยาภรณ์ โพธิกาวิ. “การสืบทอดและการดำรงอยู่ของวงดนตรีแก้วบูชาในอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม.” *รายงานการวิจัย, วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล*, 2560.
- นภัสนันท์ จุลลเกษตร. “บทบาทและหน้าที่ของแตงวงชาวบ้านที่มีผลต่อสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา.” *รายงานการวิจัย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา*, 2551.
- ปรีชา ออกกิจวัตร. “แตงวงชาวบ้าน : กรณีศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของแตงวงในสมุทรสงคราม.” *วิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท* มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2548.

ไพศาล กาญจนวงศ์. “กระบวนการเรียนรู้ดนตรีจากคณะเครื่องดนตรีรุ่นเยาว์ กรณีศึกษาการร่วมบรรเลงเครื่องดนตรีของนักเรียนโรงเรียนช่องพระยาวิทยุในอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี.” *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น* ปีที่ 11, ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2562): 28-51.

ยศ สันตสมบัติ. *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.

ศิริพร กรอบทอง. *วิวัฒนาการของเพลงลูกทุ่งในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ลักษณ์, 2547.

อมรา พงศาพิชญ์. *การถ่ายทอดและรับวัฒนธรรมในสังคมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : ภาพพิมพ์, 2540.

อิทธิพล สวัสดิรักษา. “การปรับตัวของเครื่องดนตรีชาวบ้านในสังคมไทยปัจจุบัน.” *วิทยานิพนธ์ระดับปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 2558.

Davis, Kingsley. *Human Society*. New York: The Macmillan Company, 1964.

Fairchild, Henry Pratt. *Dictionary of Sociology*. Ames, Iowa: Littlefield, Adams & Co., 1955.